

Midtveisevaluering av jordvernstrategien til matfylket Rogaland

Oppsummering av intervjuer

Forfatter:

Adelhei Smeland

Rapport 13-2023, NORCE Helse og Samfunn

Bilde 1: Forside på *Jordvernstrategi for matfylket Rogaland*

Rapporttittel	Midtveisevaluering av jordvernstrategien til matfylket Rogaland – oppsummering av intervjuer
Prosjektnummer	107071
Institusjon	NORCE Helse og samfunn
Oppdragsgiver	Rogaland Fylkeskommune
Gradering	Åpen
Rapportnr	Rapport nr. 13-2023, NORCE Helse og samfunn
ISBN	978-82-8408-294-3
Antall sider	24
Publiseringsdato	Mai 2023
CC-lisens	CC BY 4.0
Geografisk område	Rogaland
Stikkord	Jordvern, jordvernstrategi, jordvernmål

Sammendrag

Kunnskap om status for jordvernarbeidet i Rogaland og hvordan den regionale jordvernstrategien brukes av kommunene og andre brukere av strategiene, er undersøkt ved til sammen 12 intervjuer av fagfolk i kommuner og interesseorganisasjoner, politikere og statlige- og fylkeskommunale samferdselsmyndigheter i Rogaland.

Kommunene i Rogaland har ulike utfordringsbilder, og enkelte kommuner møter derfor i større grad på problemstillinger knyttet til jordvern. Både kommuner, interesseorganisasjoner, politikere og samferdselsmyndigheter i Rogaland arbeider godt med jordvern på overordnet nivå, og flere gir uttrykk for at de ønsker å praktisere et strengt jordvern. Boligbygging og store samferdselsprosjekt er ansett som den største barrieren for å nå målet, mens tydeligere statlige- og regionale føringer og bred politisk enighet lokalt, øker sannsynligheten for å nå jordvern målet.

Kommunene kjenner til den regionale jordvernstrategien, spesielt dekmålet, men har i liten grad implementert strategien eller dens tiltaksområder systematisk i jordvernarbeidet. Det er først og fremst de nasjonale retningslinjene som er førende for det kommunale jordvernarbeidet, og mye tyder på at jordvern både er og vil være et aktuelt tema ved rullering av kommuneplan fremover. Interesseorganisasjoner som er intervjuet, bruker den regionale jordvernstrategien som grunnlag for innspill til kommunale planer. Strategien er i større grad brukt som et aktivt verktøy, og det virker derfor som at de har noe bedre kjennskap til innholdet i strategien enn kommunene.

Et klart flertall av informantene mener at den regionale strategien bør være i tråd med det nasjonale målet, og at det har vært et smart grep å formulere dekmålet som 10 % av det nasjonale målet. Det vil dermed ikke være behov for å revidere strategien ved endringer i det nasjonale jordvern målet. Flere av informantene støtter innstramming av jordvern målet på vei mot en nullvisjon.

Flere av informantene mener at det er uklart hva som ligger i regnestykket for dekmålet i strategien og hvordan det skal regnskapsføres. De av informantene som ønsker sterkere jordvern, mener blant annet at den regionale jordvernstrategien mangler gjennomslag, og at strategien bør være tydeligere på hva som forventes av kommunene, og at det er behov for strengere føringer fra både nasjonalt- og regionalt nivå som overstyrer lokal styrerett. Mange mener at det bør være et krav om at hver kommune må ha et eget jordvern mål, ikke som en frikvote for å bygge ned, men som et maksimumstall for omdisponering. I tillegg bør det være en diskusjon om virkemiddelbruk ved eventuell overskridelse av fastsatt jordvern mål. Samtidig er det noen informanter som mener at fylkeskommunen kan gi for detaljerte planføringer, og at kommunene gjennom sin lokale selvstyret kan finne de beste løsningene selv.

Når det gjelder avveining av samfunnsinteresser, så er informantene stort sett enige i at dette er vanskelig å gjøre på generelt grunnlag, og at det må bli tatt en konkret vurdering i hver enkelt sak. I enkeltsaker der jordvern blir utfordret av andre samfunnsinteresser, gir informantene tilbakemelding på at det ofte er jordvernhensynet som taper. Noen ønsker derfor at strategien burde være tydeligere i forhold til avveining mellom jordverninteresser og spesielt samferdselsinteresser. I tillegg er det flere informanter som mener at mer kunnskap om jordkvalitet og forholdet mellom jordvern og naturvern, vil styrke jordvernarbeidet.

Innhold

1.	Innledning	4
2.	Jordvernstrategi for matfylket Rogaland.....	5
3.	Metode for datainnhenting og analyse	6
3.1.	Kvalitative intervjuer	6
3.2.	Analyse	6
4.	Resultater	7
4.1.	Kommunene arbeider med jordvern uavhengig av regional jordvernstrategi	7
4.2.	Dekarmålet – noe å strekke seg etter eller en kvote som kan «brukes opp»?....	8
4.3.	Planlegging etter plan- og bygningsloven er det mest brukte tiltaket for å styrke og sikre jordvernet	9
4.4.	Mer kunnskap om jordkvalitet vil styrke jordvernet.....	9
4.5.	Jordvern og naturvern kommer ofte i konflikt.....	10
4.6.	Om å «veksel områder mot hverandre»	10
4.7.	Vanskelig å prioritere noen samfunnsinteresser foran andre	10
4.8.	Lokalt selvstyre eller sterkere føringer fra nasjonalt hold og en mer aktiv statsforvalter?	11
5.	Anbefalinger	13
6.	Referanseliste	15
7.	Vedlegg	16
7.1.	Intervjuguide kommuner	16
7.2.	Intervjuguide interesseorganisasjoner.....	19
7.3.	Intervjuguide samferdselsmyndigheter	21
7.4.	Intervjuguide politikere.....	23

1. Innledning

Plan, miljø og samfunnsavdelingen til Rogaland fylkeskommune har gitt Forskningsinstituttet NORCE i oppdrag å gjennomføre en kvalitativ undersøkelse med det formål å få kunnskap om hvordan jordvernstrategi for matfylket Rogaland brukes og følges opp av kommunene og av andre brukere av strategien, som interesseorganisasjoner og samferdselsmyndigheter.

Rogaland fylkeskommune har i tillegg gjennomført en nettbasert spørreundersøkelse der den samme type informanter har svart. Den kvantitative spørreskjemaundersøkelsen, som omfatter mange respondenter bør ses i sammenheng med resultatene fra de kvalitative intervjuene.

Resultater fra både intervjuer og spørreundersøkelse vil bli brukt i Rogaland fylkeskommune sin midtveisevaluering av regional jordvernstrategi som blir behandlet av fylkesutvalg/fylkesting i juni 2023.

Denne rapporten presenterer resultatene fra de kvalitative intervjuene. Først gis en kort introduksjon til nasjonal- og regional jordvernstrategi. Deretter gjøres det rede for metode for datainnhenting og analyse. Så presenteres hovedfunnene fra intervjuene. Helt til slutt oppsummeres funnene og anbefalinger for videre arbeid med jordvern.

2. Jordvernstrategi for matfylket Rogaland

Nasjonal jordvernstrategi ble for første gang utarbeidet i 2015. Det ble da fastsatt at innen 2020 skulle årlig omdisponering av jord være mindre enn 4000 dekar (Regjeringen, 2015). Den nasjonale jordvernstrategien ble senere oppdatert i 2019 og 2021. Ved oppdatering av strategien i 2021 ble jordvernmålet forsterket, og det ble satt en målsetting om maksimalt 3000 dekar omdisponert dyrka jord årlig (Regjeringen, 2023).

Jordvernstrategi for matfylket Rogaland ble vedtatt i fylkestinget i 2019 og er utarbeidet av Statsforvalteren i Rogaland og Rogaland fylkeskommune. Den regionale strategien inneholder et konkret jordvernmål, som forutsettes oppnådd ved bruk av 5 tiltaksområder. Rogaland har 10 prosent av Norges landbruksareal og omtales derfor ofte som et 10 prosent-fylke. Fylkets konkrete jordvernmål ble derfor satt til at årlig omdisponering av jordbruksareal ikke skal være mer enn 10 % (i 2019, 400 dekar) av det nasjonale jordvernmålet.

De 5 tiltaksområdene er følgende:

- Tiltak 1: Styrke kunnskapsgrunnlaget om jordvern
- Tiltak 2: Jordvern i planer
- Tiltak 3: Jordvern og samfunnsmessig viktig infrastruktur
- Tiltak 4: Krav til landbruksnæringen
- Tiltak 5: Kompensasjon

Årlig omdisponering* av jordbruksareal i Rogaland skal i gjennomsnitt ikke være mer enn 10 % (400 dekar) av det nasjonale jordvernmålet.

Målet skal nås gradvis innen 2022, med videre målsetting om å minimalisere forbruk av ikke fornybare jordressurser.

Bilde 2: Dekarmålet i *Jordvernstrategi for matfylket Rogaland*

I løpet av våren 2023 vil det bli lagt fram en oppdatert nasjonal jordvernstrategi, med et nytt og forsterket mål for omdisponering av matjord og nye tiltak for å nå målet (Regjeringen, 2023). I Hurdalsplattformen er det omtalt et mål om maksimal omdisponering av 2000 dekar dyrka mark årlig (Regjeringen, 2021).

3. Metode for datainnhenting og analyse

Det er valgt kvalitativ metode for datainnsamlingen i form av personlige- og gruppeintervjuer av utvalgte fagpersoner i kommuner, interesserorganisasjoner og statlige- og fylkeskommunale samferdselsmyndigheter i Rogaland. Informantene i kommunene arbeider innen plan- og landbruksforvaltning. Det er også gjennomført gruppeintervju av kommunepolitikere. Intervjuobjektene er valgt av Rogaland fylkeskommune og intervjuene ble gjennomført i perioden april 2023.

3.1. Kvalitative intervjuer

Formål med intervjuene har vært å innhente kunnskap om:

- status for jordvern
- hvordan jordvernstrategien brukes og følges opp av kommunene i Rogaland og av andre hovedbrukere av strategien
- hvilke hensyn/barrierer jordvernet støter mot
- hvilke virkemidler som brukes i kommunens arbeid med jordvern
- behov for å justere mål og tiltak i den regionale jordvernstrategien

Det er totalt blitt gjennomført 12 personlige- eller gruppeintervjuer. Intervjuene ble gjennomført på teams og tok rundt 60 minutter. Det ble gjort lyd- og videoopptak av intervjuene, som ble slettet etter at informasjonen ble skrevet ned. Det ble utviklet semi-strukturerte intervjuguider i samarbeid med Rogaland fylkeskommune, som ble sendt til intervjuobjektene i forkant av samtalene. Intervjuguidene er lagt som vedlegg til rapporten.

Disse er intervjuet:

- Kommuneadministrasjon – plan- og landbruksforvaltning (4 personlige intervju, 2 gruppeintervjuer)
- Interesseorganisasjoner (1 personlig intervju, 2 gruppeintervjuer)
- Kommunepolitikere (1 gruppeintervju)
- Statlige- og fylkeskommunale samferdselsmyndighet (1 personlig intervju, 1 gruppeintervju)

3.2. Analyse

Rapporten er basert på analyse av resultatene fra de kvalitative intervjuene. Svarene for hvert enkelt spørsmål er sammenlignet og like svar er gruppert sammen.

Den kvantitative spørreskjemaundersøkelsen, som omfatter mange respondenter bør ses i sammenheng med resultatene fra de kvalitative intervjuene.

4. Resultater

I kommunal planlegging er det mange konkurrerende samfunnsinteresser å ta hensyn til, blant annet boligbygging, næringsutvikling og arbeidsplasser, samferdsel, miljø og klima. Fra både nasjonalt og regionalt hold foreligger det overordnede retningslinjer og planer som er viktige hjelpemidler for å sikre helhetlig tilnærming i kommunal samfunnsutvikling og -planlegging.

Kommunene i Rogaland står overfor forskjellige utfordringer knyttet til å styrke og sikre jordvernet. Presskommuner har andre utfordringer knyttet til jordvern enn kommuner med mye areal og stabil eller synkende befolkningsutvikling, og dermed lite utbyggingspress. Uavhengig av kommunestørrelse og utbyggingspress møter kommunene enkeltsaker som utfordrer jordvernet.

Resultatene fra intervjuene er preget av at informantene representerer ulike brukere av den regionale jordvernstrategien. Kommunene i Rogaland har forskjellige utfordringer og de ansatte har dermed også ulike perspektiv i sitt arbeid med jordvern. Tilbakemeldingene er derfor preget av hvilke utfordringer informantene erfarer.

4.1. Kommunene arbeider med jordvern uavhengig av regional jordvernstrategi

De fleste informantene gir uttrykk for at det stort sett arbeides godt med jordvern i Rogaland, og at det er en sterk bevissthet om å ikke bygge ned dyrket eller dyrkbar jord. Både kommuner og samferdselsaktører er opptatt av bærekraft og gode løsninger. I kommunal planlegging som berører jordvern, er det fokus på at sakene vurderes helhetlig (blant annet jordloven, naturmangfoldloven og plan- og bygningsloven). Saksbehandlere samarbeider bredt, og det blir innhentet informasjon fra flere fagområder. De fagansvarlige er opptatt av å følge regelverket innen sitt fagområde og det er flere som ytrer et ønske om å håndheve et strengt jordvern. På grunn av ulikt press i kommunene i Rogaland blir arbeidet med jordvern utfordret mer i noen områder enn i andre.

Selv om det arbeides godt med jordvern, er tilbakemeldingen fra både plan- og landbruksforvaltningen i kommunene som er intervjuet at de ikke bruker den regionale jordvernstrategien aktivt. De kjenner seg igjen i innholdet, men mer på grunn av nasjonale føringer knyttet til arbeid med jordvern.

Den regionale jordvernstrategien oppleves mer som et godt verktøy som bekrefter de nasjonale målene kommunene allerede arbeider etter. Den regionale jordvernstrategien er altså i liten grad implementert i kommunens arbeid med jordvern, og har i liten grad vært med på å endre deres arbeidsmåte med tanke på jordvern. Det er likevel flere som mener at jordvernstrategien er med på å styrke arbeidet med jordvern. Flere nevner at de i hovedsak er blitt kjent med strategien gjennom tilbakemeldinger/innsigelser på planer fra Statsforvalter og Fylkeskommunen. Kommuner uten utbyggingspress, kan mene at deler av den regionale jordvernstrategien er mer relevant for presskommuner på Jæren eller Haugalandet.

Kommunenes arbeid med jordvern er først og fremst forankret i kommuneplan, som er utarbeidet med utgangspunkt i nasjonale forventinger. Det er i arealdelen i kommuneplan, de store grepene knyttet til jordvern er tatt. Deretter kommer reguleringsplan og andre planer som landbruks- eller

næringsplan. Noen kommuner har også egen jordvernstrategi, både med og uten et konkret lokalt jordvernmål.

Regionale areal- og transportplaner oppfattes som mer aktuelle enn den regionale jordvernstrategien. Regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke ble vedtatt i 2020, og det er flere som tenker at den regionale jordvernstrategien inngår i denne. Planleggingsverktøyet *Arealplanlegging på jærsk* er best kjent for kommunene på Nord-Jæren og på Jæren.

Mange ser på den regionale jordvernstrategien først og fremst som et verktøy for kommunene, både for forvaltningen og politikerne. Jordvernstrategien er også viktig for informasjon ut til innbyggerne og kan gi økt forståelse for avgjørelser knyttet til jordvern. Interesseorganisasjoner og samferdselsmyndigheter bruker strategien i hovedsak som utgangspunkt for uttale til kommuneplaner og andre planer der det er relevant, og har dermed arbeidet mer aktivt med strategien og har gjerne av den grunn noe bedre kjennskap til innholdet i strategien enn kommunene. Noen mener at strategien i tillegg burde vært mer brukt av private utbyggere av bolig og næring, og gjerne at samfunnsansvar knyttet til jordvern burde vært tydeligere i deres strategier.

4.2. Dekarmålet – noe å strekke seg etter eller en kvote som kan «brukes opp»?

Flere mener at det er bra å ha et konkret dekar mål å forholde seg til og å strekke seg etter. Det skaper et jevnlig fokus på viktigheten av jordvern. Et klart flertall av informantene mener at den regionale strategien bør være i tråd med det nasjonale målet og støtter en innstramning av jordvernmålet, og at det har vært et smart grep å formulere dekar målet som 10 % av det nasjonale målet.

At det regionale dekar målet i dag ikke er fordelt mellom kommunene gir frihet, men det kan samtidig gjøre det utfordrende å få et eierskap til målet. Hva betyr jordvernmålet for hver enkelt kommune i deres daglige forvaltning? Og hva betyr det for samferdselsmyndighetenes planlegging? Kan dagens utforming av jordvernmålet bli for fjernt for både kommunene og andre aktører som kan påvirke resultatet? Blir det lett å tenke at jordvern er noe som skjer i nabokommunen? På bakgrunn av dette er det flere av informantene som mener at jordvernmålet bør fordeles mellom kommunene. Samtidig er det viktig at dekar målet ikke blir en sovepute ved at målet blir oppfattet som en kvote som kan «brukes opp». I tillegg stilles det spørsmål ved hva som skal være utgangspunkt for hvordan dekar målet skal fordeles mellom kommunene. Skal det fordeles etter antall dekar, befolkningsstørrelse, befolkningsvekst eller jordkvalitet?

Med bakgrunn i dette er det også flere av informantene som mener at dekar målet ikke bør fordeles mellom kommunene. De som praktiserer jordvern strengest, mener at målet uansett bør være å minimere nedbygging av dyrket og dyrkbar jord, og at det bør settes en nullvisjon. Av den grunn argumenteres det for at det ikke er behov for et tallfestet jordvernmål i det hele tatt.

Det stilles også spørsmål ved både utforming og regnskapsføring av et dekar mål. Hva skal inngå i regnestykket for dekar målet? Er det avgang uansett eller er det nettoavgang, der man også tar høyde for areal som er nydyrket eller tilbakeført til LNF-formål som skal registreres? Er tallene i KOSTRA sammenlignbare? Rapporteres omdisponering når det planlegges eller når det realiseres? Det er i dag mange forutsetninger å ta hensyn til og dermed uklarheter i om kommunene tolker dette likt.

4.3. Planlegging etter plan- og bygningsloven er det mest brukte tiltaket for å styrke og sikre jordvernet

Både hos plan- og landbruksforvaltningen i kommunene og blant politikerne er det selve dekkarmålet i den regionale jordvernstrategien som er best kjent. Men selv om strategien i liten grad er implementert i kommunens arbeid med jordvern, er det flere av tiltakene i strategien som blir brukt.

Informasjon fra fagpersoner i kommuner der kommuneplan nylig er blitt rullert eller er under rulling, tyder på at jordvern i planer er blitt et mer aktuelt tema. Det er blant annet flere kommuner som i ny kommuneplan har fastsatt mål for jordvernarbeidet. I tillegg er det flere som har tatt ut arealer eller som planlegger å tilbakeføre arealer satt av til utbygging av boliger eller hytter til LNF-område. Flere av informantene mener at det kan ha sammenheng med at endringer i klima, energisituasjonen og krig i Europa har endret syn på og motivasjon for å arbeide for et sterkere jordvern (uten at vi kan si at det har en direkte sammenheng). Flere informanter gir uttrykk for at «mat ikke lenger bare er en landbrukssak, det er også en beredskapssak».

Oppdaterte kommuneplaner er et viktig verktøy for å følge opp nye nasjonale- og regionale føringer. I tillegg vil et oppdatert planverk redusere kommunenes tidsbruk på saksbehandling av dispensasjonssaker. Noen informanter gir uttrykk for at rulling av kommuneplan dessverre skjer for sjeldent. En bakenforliggende årsak som er nevnt er at rulling av kommuneplan kan sette områder på kartet «i spill», og resultatet er at kommuneplaner ofte rulleres sjeldnere enn det som er anbefalt (hvert 4 år).

Styrket kunnskapsgrunnlag om jordvern er også et tiltaksområde informantene trekker fram. Flere av kommunene benytter seg av kunnskapsdelingen fra fylkeskommunen, og deltar på seminarer og andre arrangement. Flere nevner at kommunene med fordel kunne hatt mer kunnskapsformidling mot innbyggere og politikere, og at det kan være med på å gi et felles kunnskapsgrunnlag om jordvern, som vil kunne styrke arbeidet med jordvern.

4.4. Mer kunnskap om jordkvalitet vil styrke jordvernet

Flere av informantene trekker frem hvor viktig det er å ta hensyn til at jord er av ulik kvalitet og derfor har ulik verdi. Jo bedre jordkvalitet, jo sterkere vern bør jorda ha. 300 år gammel matjord kan ikke ha lik verdi som beite- og utmarksområde. Å differensiere på jordkvalitet er nødvendig for å styrke jordvernet fremover og vil også være med på å styrke legitimiteten til jordvernarbeidet.

Med differensiering av jord med begrunnelse i kvalitet, dukker det opp flere problemstillinger. Hvordan skal ulik jordkvalitet verdsettes? Informantene representerer ulike interesser og perspektiver, og det gir seg uttrykk i hva type jord de mener er mest verdifull. Har høyproduktiv jord høyere verdi enn skinn jord, selv om begge deler kan være fulldyrket? Hva med innmarksbeite, som er produktiv jord- og beiteområde, men som ikke kan høstes manuelt? I tillegg blir det problematisert om en kommune skal få mindre tillatt nedbygging enn en annen kommune på grunn av jordkvalitet?

4.5. Jordvern og naturvern kommer ofte i konflikt

Noen informanter utfordrer synet om at jordvern er ivaretatt så lenge matjord blir gjenbrukt et annet sted, eller at områder blir nydyrket eller restaurert, og ønsker en sterkere vekting av naturmangfold i disse vurderingene. Det er viktig at flytting av jord og nydyrking ikke er til skade for andre naturverdier, og noen av informantene mener derfor det er behov for mer kunnskap om sammenhengen mellom jordvern og naturvern.

For å sikre fornuftig bruk av matjord eller at ikke unødig mye matjord blir brukt, krever noen kommuner matjordplan av utbygger. Planen blir vurdert av kommunen før den blir akseptert. Ved flytting av jord er det krav om sortering av overskuddsmassene. Flere av informantene nevner at det er sprikende kunnskap om jordvern hos entreprenører (eks. sortering av masser), og flere av kommunene mener at entreprenørene trenger mer kunnskap om å håndtere og sortere jordmasser, slik at sluttresultatet ved flytting av jord blir så likt utgangspunktet som mulig.

4.6. Om å «veksel områder mot hverandre»

I arbeidet med regionalplan for grønn industri er det antydning av krav om arealregnskap på kommunenivå. Ved et nytt næringsområde, skal kommunen gi fra seg tilsvarende arealer et annet sted. Flere av informantene mener det kan bli flere utfordringer med en slik «bytteordning» som det blir lagt opp til. Det kan for eksempel gjøre at kommunene begynner med strategisk/taktisk tenkning på et overordnet nivå. I stedet for å tilbakeføre areal i kommuneplan blir arealene beholdt i beredskap for å kunne veksle dem inn senere. Resultatet kan bli at jordverntankegangen går fra å være det planfaglige mest fornuftige til å bli «kalkulatorplanlegging».

Det kan også bli problemstillinger knyttet til jordkvalitet. Hva om en kommune legger ut et næringsområde der det er lite utfordringer med landbruk, men de har ikke arealer å veksle inn og planen blir ikke realisert. Andre kommuner kan få slike planer realisert for de har områder i banken, men plasseringen ble da på den beste landbruksjorda. Hvordan skal slike situasjoner bli håndtert?

4.7. Vanskelig å prioritere noen samfunnsinteresser foran andre

Klassisk motstridende samfunnsinteresser er en barriere for jordvernet

På spørsmål om hvilke hensyn eller barrierer jordvernet møter, er det klassiske samfunnsinteresser som boligbygging, næring, samferdsel og bygging av annen infrastruktur som blir trukket fram. Kommunene ønsker vekst og etablering av arbeidsplasser som i mange tilfeller møter på problemstillinger knyttet til jordvern. Flere av informantene mener det er usikkert om en streng jordvernpraksis holder i slike situasjoner, og at det i enkeltsaker der jordvern blir utfordret av andre samfunnsinteresser, ofte er jordvernhensynet som taper.

På spørsmål om den regionale jordvernstrategien bør være tydeligere på å avveie hensyn til ulike samfunnsinteresser opp mot hverandre deler svarene seg i to. På den ene siden er det de som savner en helhetstenkning, der blant annet klima og miljø, jordvern, bolig, næring og samferdsel blir satt i en større sammenheng. Det er et ønske om at både den nasjonale- og regionale jordvernstrategien gir tydeligere retningslinjer og detaljerte føringer på hvilke samfunnsinteresser som er viktigst og hva som skal prioriteres i jordvernsaker. Hvor kan det bygges hus og næringsområder, er det greit å bygge nye veier og hvor bør eventuelt disse veiene legges?

På den andre siden er det dem som mener det er vanskelig med fellesløsninger for et helt fylke med så forskjellige kommuner, og at det derfor ikke er mulig å svare på hvilke samfunnsinteresser som bør prioriteres. Dette er noe som må løses lokalt av hver kommune gjennom den lokale selvstyret. Noen informanter mener at vi må passe oss for å ha et for ensidig fokus på jordvern. Det må være en balanse i utviklingen, der jordvern er en av mange faktorer som vurderes. Ved helhetlig samfunnsutvikling bør det være fokus på løsninger, og regional jordvernstrategi må ikke være et hinder for utvikling.

Boligbygging – en av de største barrierene for å nå jordvernmålet?

Noen av informantene trekker fram boligbygging som en av de største barrierene for å nå det regionale jordvernmålet. Spesielt i enkeltsaker er det ofte at ønske om boligbygging går på bekostning av dyrket eller dyrkbar jord. For kommuner med negativ befolkningsutvikling handler bærekraft også om bærekraftige bygder og sosial bærekraft. Om det er konflikt med å etablere en familie i et utkantområde, så er det et hensyn som kan bli tatt over jordvern. Jordvern i slike enkeltsaker, kan oppfattes voldsomt sett opp imot store samferdselsprosjekt.

Jordbrukets egen nedbygging

Jordbruket står selv for rundt 20 % av nedbyggingen av matjord i landet. Noen mener at en til dels kan argumentere for at slik nedbygging er en del av matproduksjonen. Nye krav til landbruksnæringen, kan innebære tiltak som fører til nedbygging av dyrket eller dyrkbar jord (f.eks. krav om løsdrift for melkeprodusenter). Inntrykket er at kommunene har god dialog med bøndene i slike tilfeller, og at det er et felles mål om å bevare mest mulig matjord, men det er ikke alltid det finnes tilgjengelige alternative løsninger.

Kommunene opplever det vanskelig å få gjennomslag for tiltak som kan redusere arealinnrep i samferdselsprosjekt

Store samferdselsprosjekt er krevende og vil ta jord selv om det er mulig å gjøre trasévalg. Flere av informantene har inntrykk av at staten tar seg til rette i samferdselsprosjekter, og at det blir sterk kontrast mot kommunenes arbeid med å redusere omdisponering av dyrket og dyrkbar jord i enkeltsaker. Kommunene kan oppleve det vanskelig å komme gjennom med forslag og tiltak for å sikre jordvern i store veiprosjekter. For det første oppleves veinormene som absolutte. Flere ønsker derfor å få til en diskusjon rundt dimensjonering av vei, spesielt når jordvernhensynet står sterkt. Er det mulig å «fire» på veinormene og likevel finne gode løsninger for god nok og trygg nok vei? For det andre er tiltak som kan spare jord, som tunell og valg av alternative traseer, tiltak som kan være kostbare og som på grunn av finansiering oppleves vanskelig å få gjennomslag for. Det er også utfordringer knyttet til jordvern i andre type samferdselsprosjekt som bygging av kraftlinjer/-master.

4.8. Lokalt selvstyre eller sterkere føringer fra nasjonalt hold og en mer aktiv statsforvalter?

Informantene er delt i tilbakemeldingen på hvordan arbeidet med jordvern kan styrkes. På den ene siden er det flere som synes det kommer mange planer og strategier fra regionalt nivå, som går på bekostning av den lokale selvstyret. Det er altså ikke alltid at en ny regional strategi bidrar positivt. For politikerne spesielt, er det viktig at det lokale selvstyret ikke blir mindre og mindre. Fylket må stole på at kommunene kan finne de beste løsningene selv.

Både kommuner og politikere gir inntrykk av at fylkeskommunen kan gi for detaljerte planføringer med begrunnelse i regional jordvernstrategi. I tillegg er det utfordrende at regional

jordvernstrategi ikke alltid samsvarer med andre regionale planer. Et eksempel er når jordvernstrategien blir brukt som innsigelsesgrunn på reguleringsplaner som er i tråd med regionalplan. Flere av informantene trekker spesielt fram at den regionale jordvernstrategien stiller strengere krav til tetthet enn det regionalplanen gjør, og at den blir brukt som innsigelsesgrunn. Da mener noen av informantene at strategien går for langt.

På den andre siden er det informanter som mener at den lokale selvråderetten er den største barrieren jordvernet støter mot. Å legge til rette for vekst er av mange kommuner oppfattet som en av de viktigste oppgavene, og det å kunne tilby bolig og arbeidsplasser står derfor høyt i kurs. Et felles bo – og arbeidsmarked, som det er mange steder i Rogaland, bidrar derimot til at det blir alles kamp mot alle for å tiltrekke seg barnefamilier og arbeidsplasser til egen kommune, heller enn til nabokommunen. Det er tegn på at det kan være utfordrende for kommunene å ta et regionalt perspektiv hvis det går utover egen kommune. Det kan igjen gjøre det vanskelig å få til et godt samarbeid om jordvern mellom kommunene, siden alle ønsker veksten selv.

Både gjennom samtale med kommuner og med andre hovedbrukere av jordvernstrategien, blir det gitt inntrykk av at administrasjonen i de fleste kommuner er flinke til å hensynta jordvern. Tilbakemeldingene videre er at politikerne også er gode prinsipielt på jordvern og at de stort sett er enige med overordnede føringer, men at de gjerne kan avvike fra det i enkeltsaker. Det er mange samfunnsinteresser som skal veies mot hverandre og i enkeltsaker er det ofte jordvernet som må vike. Det er forskjell mellom partiene når det gjelder vektlegging av jordvern, og politisk sammensetting av kommune- og bystyrene påvirker derfor jordvernarbeidet i kommunene. Flere av informantene mener derfor at det til syvende og sist er et politisk spørsmål om en kommune lykkes med jordvern.

Det er flere av informantene som mener at det kan være utfordrende for kommunene å gjøre arbeidet alene. Det er for lett å se bort fra både jordvernstrategi og jordvernsmål, så lenge det er til fordel for kommunen. Mange mener derfor at det er behov for strengere føringer fra staten som overstyrer lokal styrerett. Noen mener at nasjonale føringer bør være mer konkrete på hvor mye areal som kan omdisponeres i hvert fylke (dekarmål), i tillegg til hvilket område (f.eks. bolig/næring/samferdsel) omdisponeringen kan skje innenfor. Det vil så være fylket sin oppgave å fordele ansvaret videre ned på kommunenivå. Det er også kommet forslag om at planer som innebærer omdisponering av dyrkbar eller dyrket jord bør behandles av fylkeskommunen, slik at saker der kommunepolitikerne blir blindet av ønsket om vekst, blir løftet opp på et høyere nivå.

Flere har også tatt til orde for at Statsforvalteren i større grad bør ta i bruk klageretten sin. Det er blant annet vist til saker der administrasjonens tilråding og politisk vedtak ikke samsvarer. Statsforvalteren er i uttale enig med administrasjonen, men har likevel ikke benyttet klageretten sin. Kommunene opplever det som utfordrende å stå alene i slike saker der uttale fra Statsforvalter støtter opp om den administrative avgjørelsen, men der det likevel ikke brukes virkemidler fra overordnet myndighet til å nå igjennom.

5. Anbefalinger

Informantenes forskjellige fagbakgrunn og perspektiv, gjør at det er ulike tilbakemeldinger på hva som bør være fokus videre i arbeidet med jordvern. Det er likevel noen fellestrekk som utpeker seg og andre anbefalinger det er verdt å se videre på:

Avgrensning av jordvernstrategien mot andre planer

Kommunal planlegging krever helhetlig tilnærming, og det er både nasjonale- og regionale planer og strategier som skal hensyntas. Gjennom intervjuene er det kommet flere tilbakemeldinger på at den regionale jordvernstrategien ikke alltid samsvarer med andre regionale planer. Fylkets jordvernsatsning er utformet som en strategi, men det blir av flere oppfattet som at strategien fungerer mer som en plan. Dette inntrykket forsterkes når strategien brukes som begrunnelse for innsigelser til kommunale planer, og det er derfor flere av informantene som mener at jordvernstrategien går for langt inn i andre planer.

- Det er et ønske om at strategien inneholder en oversikt over hvordan den påvirker andre planer, og om det eventuelt innebærer en innstramning av andre planer.

Det trengs en tydeliggjøring av dekmålet

Et klart flertall av informantene mener at det regionale jordvernmålet må følge det nasjonale jordvernmålet, og dermed strammes ytterligere inn hvis det blir vedtatt. Boligbygging og store samferdselsprosjekt er ansett som den største barrieren for å nå målet, mens tydeligere statlige- og regionale føringer og bred politisk enighet lokalt, øker sannsynligheten for å nå jordvernmålet.

Flere av informantene gir tilbakemelding på at det er uklarhet i «regnestykket» til dekmålet og hvordan det skal regnskapsføres. Det er utfordringer knyttet til ulik praksis for rapportering og det er dermed vanskelig å sammenligne tall mellom kommunene. For å klare å nå jordvernmålet er det behov for å være mer konkret på hvordan målet skal følges opp og hva som forventes av kommunene. Det er derfor et ønske at fylket tydeliggjør hva som ligger i dekmålet. Er det et netto- eller bruttomål? Er det avgang uansett eller er det nettoavgang som skal registreres? Og hvordan skal det skilles på ulik jordkvalitet? Rapporteres omdisponering når det planlegges eller når det realiseres? Blir tilbakeføring av areal registrert i KOSTRA? Bør samferdselsprosjekt som er av nasjonal interesse skilles ut av den kommunale statistikken?

Arealregnskap blir stadig nevnt som et tiltak i kommuneplaner der jordvern er tema. Arealregnskap er komplekst og flere av informantene har gitt uttrykk for at kommunene løser det på forskjellige måter. Det er for innbyggere, frivillige organisasjoner og medlemmer av interesseorganisasjoner derfor ikke lett å forstå arealregnskapene til kommunene.

Dette bør følges opp:

- Tydeliggjøring av «regnestykket» for og rapportering av dekmålet
- Legge grunnlag for felles metodikk for arealregnskap ved å dele kunnskap knyttet til *Veileder for arealregnskapsnorm* som er under utarbeidelse av Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Styrket kunnskapsgrunnlag

Flere av kommunene deltar på Rogaland fylkeskommune sine seminar og andre arrangement om jordvern. Kommunene ser at de med fordel kunne vært flinkere selv til å styrke

kunnskapsgrunnlaget til innbyggere, politikere og andre aktører. Det kan bidra til å skape en felles forståelse for jordvern og dermed styrke jordvernarbeidet. Gjennom intervjuene er det også identifisert behov for økt kunnskap blant entreprenører om jordvern generelt og massehåndtering spesielt.

- Kan Rogaland fylkeskommune gjennom støtte og veiledning, bidra til at kommunene klarer å gjøre kunnskap om jordvern mer tilgjengelig for innbyggere, politikere og andre aktører?
- Fylkeskommunen bør følge opp sitt eget jordvernmål med jordsmonnskartlegging for å sørge for bedre kunnskap om jordens kvalitet. En slik kartlegging bør gjøres av en uavhengig part.

Revidering av veinormalene

Et flertall av informantene gir uttrykk for at det er vanskelig å få gjennomslag for tiltak som kan redusere arealinngrep i samferdselsprosjekt, og at det derfor er behov for en diskusjon på om det er mulig å revidere veistandardene. Statlige samferdselsmyndigheter har satt i gang et arbeid der de ser på hvordan arealinngrepene i samferdselsprosjekter kan reduseres, og forslag til en ny veinormal er ventet på høring januar 2024.

Kan jordvern være et av kriteriene i det kommunale inntektssystemet?

Det kommunale inntektssystemet belønner i dag kommuner med vekst. Det er flere aktører som nå tar til orde for at inntektssystemet bør motivere til klimainnsats. KS har blant annet forslått i rapporten *Bærekraftig arealbruk innenfor rammen av lokalt selvstyre*, at kommunens inntektssystem bør belønne bærekraftig arealbruk.

- Kan Rogaland fylkeskommune være en pådriver og løfte forslag om at jordvern kan være et av kriteriene i det kommunale inntektssystemet inn til nasjonale myndigheter?

6. Referanseliste

Regjeringen (2015, 8.desember). Nasjonal jordvernstrategi. [Nasjonal jordvernstrategi - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

Regjeringen (2021). Hurdalsplattformen. [Hurdalsplattformen - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

Regjeringen (2023, 10.februar). Oppdatert jordvernstrategi og forsterket jordvernmål. [Oppdatert jordvernstrategi og forsterket jordvernmål - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

Simensen, T., Winge, N., Holth, F., Stange, E., Barton, D. N. og Sandkjær Hanssen, G. (2022). Bærekraftig arealbruk innenfor rammen av lokalt selvstyre. KS FOU-rapport. [NINA Prosjektnotat \(ks.no\)](https://www.nina.no)

7. Vedlegg

7.1. Intervjuguide kommuner

Datainnhenting til midtveisevaluering av Jordvernstrategi for matfylket Rogaland

Innledning

Innledning om regional jordvernstrategi.

For å sette svarene i kontekst:

- Stilling?
- Hvor lenge har du/dere arbeidet i kommunen?
- Hvor godt kjenner dere til regional jordvernstrategi?
- Kort om arbeidsoppgavene deres der bruk av jordvernstrategien er relevant

Hoveddel

Formål med intervjuene er å få innsikt i status på jordvernet og hvordan den regionale jordvernstrategien brukes av kommunene.

- Hva er status på jordvernarbeidet i kommunen?
 - o omdisponering av jordbruksareal
 - o minimalisere forbruk av ikke fornybare jordressurser

Vise til jordvernmålet og de 5 tiltaksområdene:

- o **Jordvernmål:** Årlig omdisponering av jordbruksareal i Rogaland skal i gjennomsnitt ikke være mer enn 10% (400 dekar) av det nasjonale jordvernmålet.
 - o **Tiltak 1:** Styrke kunnskapsgrunnet om jordvern
 - o **Tiltak 2:** Jordvern i planer
 - o **Tiltak 3:** Jordvern og samfunnsmessig viktig infrastruktur
 - o **Tiltak 4:** Krav til landbruksnæringen
 - o **Tiltak 5:** Kompensasjon
- Hvilken rolle spiller *jordvernstrategien* for kommunens arbeid med jordvern?
 - Bidrar et konkret *regionalt jordvernmål* til redusert nedbygging av dyrket jord?
 - Har kommunen vedtatt, jobbet med eller vurdert å fastsette et kommunalt juridisk bindende jordvernmål? (beskriv utfordringer og løsninger). Eventuelt hvorfor ikke?
 - Hvordan bør et jordvernmål formuleres?
Som 10% av det nasjonale målet eller et maks antall dekar? (maks 3000 dekar i 2021 og maks 2000 dekar som nå er foreslått)
 - Bidrar *tiltakene i jordvernstrategien* til å løse kommunens sentrale problemstillinger knyttet til å styrke og sikre et bedre jordvern?
 - o Hvilke virkemidler har kommunen brukt mest?
 - o Hvilke tiltak er mest brukt innenfor tiltaksområdene?
 - o Hva er årsaken til at disse virkemidlene fungerer?

- Hva er årsaken til at noen av virkemidlene ikke er brukt?
- Kan kommunen gjøre noe annerledes framover?
- Har kommunen/etaten endret arbeidsmåte mht. jordvern etter at den regionale jordvernstrategien ble vedtatt? Eller arbeides det på samme måte som før jordvernstrategien ble vedtatt?
- Savner dere noe fra regionalt eller nasjonalt nivå for å ta enda sterkere grep ift. jordvern i kommunal plan- og landbruksforvaltning? Hva i så fall? (kunnskap, veiledning, oversikt over arealverdier og -reserver, fordeling av jordvernkvoter mellom kommunene, mm)
 - Regionalt
 - Statlig/nasjonalt

Fra Jordvernstrategien for matfylket Rogaland: Overskridelse av det årlige jordvernålet kan i visse tilfeller aksepteres dersom dette kommer som følge av samfunnsmessig helt nødvendig infrastruktur, og infrastruktur-/kollektivtiltak som bygger opp under bedre arealutnytting i byer og tettsteder.

- Hvilke sentrale problemstillinger (hensyn/barrierer) møter kommunen på i arbeidet med jordvern i dag? (Eks. Forholdet mellom jordvern og naturvern, samarbeid med nabokommuner etc.)
 - Er jordvern en stor utfordring for kommunen?
 - Er det store konflikter knyttet til jordvern?
 - Hvordan skal vi se kommunens behov for jord til bolig og næring i sammenheng med behovet for å ta dyrka jord til store nasjonale- og regionale prosjekter innen samferdsel og annen infrastruktur? Må kommunens behov vike? Eller samferdsel?
- Avveier jordvernstrategien godt nok hensynet til andre samfunnsinteresser? Eller burde strategien justeres med tanke på andre perspektiv/hensyn?

Kommunal planforvaltning:

Kommunen er lokal planmyndighet. Planarbeidet er styrt og påvirket av lover og regler, statlige- og regionale planer, retningslinjer og veiledere, som i ulik grad er juridisk forpliktende.

- Hvilket styringsdokument er mest styrende for deres arbeid med jordvern? Hvordan avveies styringsdokumentene opp imot hverandre i planarbeidet?
- Oppfattes de regionale ATP-planene (areal og transportplan) med jordvern mål som mer aktuelle dokumenter enn den regionale jordvernstrategien?
- Kjenner dere til og har benyttet veilederen «Arealplanlegging på jærsk»?
- Hvordan kan kommunene i større grad ta et regionalt ansvar for jordvern, f.eks. at man ikke kun vurderer eget arealbehov, men også arealreservene i regionen?
- Hvordan kan kommunal planmyndighet påvirke samferdselsmyndigheter positivt med tanke på jordvern?
- Hvordan involveres landbruksforvaltningen i planarbeid?
- Hvordan oppleves samarbeidet med politisk nivå i kommunen når det gjelder jordvern?

Kommunal landbruksforvaltning og byggesak:

- Hva gjøres for å få lavest mulig forbruk av dyrka mark i landbruket?
- Kan kommunen gjøre noe annerledes framover?
- Når må jordbruksinteresser vike?
- Hvordan oppleves samarbeidet med politisk nivå i kommunen når det gjelder jordvern? Er det politisk vilje til å ta jordverngrep?

Veien videre

Innlede med interpellasjoner fra politikerne og foreslåtte endringer i nasjonalt jordvernmål.

- Hva ser dere som sentrale problemstillinger for arbeidet med jordvern fremover? /Hva er etter deres syn viktige utfordringer som må løses for å sikre videre styrking av jordvernet?
- Hva er jordvernstrategiens rolle i jordvernarbeidet fremover?
- Er det behov for å justere jordvernmål og tiltak i strategien? (stramme inn regionalt jordvernmål?)
 - o Hva bør endres på/tydeliggjøres/fjernes/legges til?
- Har endringer i klima, energisituasjon og krig i Europa endret syn på og motivasjonen for å arbeide for et sterkere jordvern?
- Hva må til for å nå nasjonal jordvernstrategi på 2000 daa? (Hva er realistisk å få til?)
 - o Er det aktuelt å tilbakeføre areal fra sine planer?
 - o Er det realistisk at man slutter å bruke nytt areal på noen områder, for eksempel boligbygging/næringsutvikling? n

Avslutning

- Noe mer kommunen ønsker å legge til?

7.2. Intervjuguide interesseorganisasjoner

Datainnhenting til midtveisevaluering av Jordvernstrategi for matfylket Rogaland

Innledning

Innledning om regional jordvernstrategi.

For å sette svarene i kontekst:

- Stilling?
- Hvor godt kjenner dere til regional jordvernstrategi?
- Hvor sterkt står jordvern på agendaen i dere arbeid?
- Kort om arbeidsoppgavene deres der bruk av jordvernstrategien er relevant

Hoveddel

Formål med intervjuene er å få innsikt i status på jordvernet og hvordan den regionale jordvernstrategien brukes av kommunene.

- Hvem bør målgruppen for en regional jordvernstrategi være? Kommunene/andre?
- Hva har dere inntrykk av er status på jordvernarbeidet i kommunene i Rogaland? Er det forskjeller mellom kommunene?
 - o omdisponering av jordbruksareal
 - o minimalisere forbruk av ikke fornybare jordressurser
- Hva har dere inntrykk av er sentrale problemstillinger kommunene møter på i arbeidet med jordvern i dag?

Vise til jordvernmålet og de 5 tiltaksområdene:

- o **Jordvernmål:** Årlig omdisponering av jordbruksareal i Rogaland skal i gjennomsnitt ikke være mer enn 10% (400 dekar) av det nasjonale jordvernmålet.
 - o **Tiltak 1:** Styrke kunnskapsgrunnlaget om jordvern
 - o **Tiltak 2:** Jordvern i planer
 - o **Tiltak 3:** Jordvern og samfunnsmessig viktig infrastruktur
 - o **Tiltak 4:** Krav til landbruksnæringen
 - o **Tiltak 5:** Kompensasjon
-
- Hvilken rolle har dere inntrykk av at *jordvernstrategien* spiller for arbeid med jordvern? (for kommunene og andre aktører)
 - Har dere inntrykk av at *regionalt jordvernmål* bidrar til redusert nedbygging av dyrket jord?
 - Hvordan bør jordvernmålet formuleres?
 - o Som 10% av det nasjonale målet eller et maks antall dekar? (maks 3000 dekar i 2021 og maks 2000 dekar som nå er foreslått)
 - Har dere inntrykk av at *tiltakene i jordvernstrategien* bidrar til å løse sentrale problemstillinger knyttet til å styrke og sikre et bedre jordvern?

- Har dere inntrykk av at kommunene/andre har endret arbeidsmåte mht. jordvern etter at den regionale jordvernstrategien ble vedtatt?
- Savner dere noe på kommunalt, regionalt eller statlig/nasjonalt nivå som kunne bidratt til bedre jordvern? Hva i så fall? (kunnskap, veiledning, oversikt over arealverdier og -reserver, fordeling av jordverkvoter mellom kommunene, mm)
 - o Kommunalt
 - o Regionalt
 - o Statlig/nasjonalt

Fra Jordvernstrategien for matfylket Rogaland: Overskridelse av det årlige jordvernmålet kan i visse tilfeller aksepteres dersom dette kommer som følge av samfunnsmessig helt nødvendig infrastruktur, og infrastruktur-/kollektivtiltak som bygger opp under bedre arealutnytting i byer og tettsteder.

- Hvilke samfunnsmessige hensyn/barrierer opplever dere at jordvernet støter mot?
- Avveier jordvernstrategien godt nok hensynet til andre samfunnsinteresser? Eller burde strategien justeres med tanke på andre perspektiv/hensyn?
- Hvordan mener dere vi skal se kommunens behov for jord til bolig og næring i sammenheng med behovet for å ta dyrka jord til store nasjonale- og regionale prosjekter innen samferdsel og annen infrastruktur? Må kommunens behov vike? Eller samferdsel?

Veien videre

Innlede med interpellasjoner fra politikerne og foreslåtte endringer i nasjonalt jordvernmål.

- Hva ser dere som sentrale problemstillinger for arbeidet med jordvern fremover? /Hva er etter deres syn viktige utfordringer som må løses for å sikre videre styrking av jordvernet?
- Er det behov for å justere jordvernmål og tiltak i strategien? (stramme inn regionalt jordvernmål?)
 - o Hva bør endres på/tydeliggjøres/fjernes/legges til?
- Har endringer i klima, energisituasjon og krig i Europa endret syn på og motivasjonen for å arbeide for et sterkere jordvern?
- Hva må til for å nå nasjonal jordvernstrategi på 2000 daa? (Hva er realistisk å få til?)

Avslutning

- Noe mer dere ønsker å legge til?

7.3. Intervjuguide samferdselsmyndigheter

Datainnhenting til midtveisevaluering av Jordvernstrategi for matfylket Rogaland

Innledning

Innledning om regional jordvernstrategi.

For å sette svarene i kontekst:

- Stilling?
- Hvor lenge har du/dere arbeidet i regional/statlig samferdselsmyndighet?
- Hvor godt kjenner dere til regional jordvernstrategi?
- Kort om arbeidsoppgavene deres der bruk av jordvernstrategien er relevant

Hoveddel

Formål med intervjuene er å få innsikt i status på jordvernet og hvordan den regionale jordvernstrategien brukes.

- Hva er status på jordvernarbeidet innen samferdselsområdet?
- Hva er sentrale problemstillinger i arbeidet med jordvern i samferdselsprosjekter?

Vise til jordvernmålet og de 5 tiltaksområdene:

- **Jordvernmål:** Årlig omdisponering av jordbruksareal i Rogaland skal i gjennomsnitt ikke være mer enn 10% (400 dekar) av det nasjonale jordvernmålet.
 - **Tiltak 1:** Styrke kunnskapsgrunnet om jordvern
 - **Tiltak 2:** Jordvern i planer
 - **Tiltak 3:** Jordvern og samfunnsmessig viktig infrastruktur
 - **Tiltak 4:** Krav til landbruksnæringen
 - **Tiltak 5:** Kompensasjon
-
- Hvilken rolle har dere inntrykk av at *jordvernstrategien* spiller for jordvern i samferdselsprosjekter?
 - Har dere inntrykk av at *regionalt jordvernmål* bidrar til redusert nedbygging av dyrket jord?
 - Hvordan mener dere at jordvernmålet bør formuleres?
Som 10% av det nasjonale målet eller et maks antall dekar? (maks 3000 dekar i 2021 og maks 2000 dekar som nå er foreslått)
 - Har dere inntrykk av at *tiltakene i jordvernstrategien* bidrar til å løse sentrale problemstillinger knyttet til å styrke og sikre et bedre jordvern?
 - Savner dere noe på kommunalt eller statlig/nasjonalt nivå som kunne bidratt til bedre jordvern? Hva i så fall? (kunnskap, veiledning, oversikt over arealverdier og -reserver, fordeling av jordvernkvoter mellom kommunene, mm)
 - Kommunalt
 - Regionalt
 - Statlig/nasjonalt

Fra Jordvernstrategien for matfylket Rogaland: Overskridelse av det årlige jordvernmålet kan i visse tilfeller aksepteres dersom dette kommer som følge av samfunnsmessig helt nødvendig

infrastruktur, og infrastruktur-/kollektivtiltak som bygger opp under bedre arealutnytting i byer og tettsteder.

- Hvilke hensyn/barrierer opplever dere at jordvernet støter mot?
- Avveier jordvernstrategien godt nok hensynet til andre samfunnsinteresser? Eller burde strategien justeres med tanke på andre perspektiv/hensyn?
- Hvordan mener dere vi skal se behov for jord til bolig og næring i sammenheng med behovet for å ta dyrka jord til store nasjonale- og regionale prosjekter innen samferdsel og annen infrastruktur? Må kommunens behov vike? Eller samferdsel?

Regional/statlig samferdselsmyndighet:

- Hva gjøres for å få lavest mulig forbruk av dyrka mark i samferdselsprosjekt i dag?
 - o Hvordan blir det i planleggingsprosessen innen samferdselsområdet tatt hensyn til jordvern?
 - o Hva ligger i deres styringssignaler?
- Kan det gjøres enda mer for å få ned forbruket av dyrka mark i samferdselsprosjekt i framtiden? Hvilket spillerom finnes?

Veien videre

Innlede med interpellasjoner fra politikerne og foreslåtte endringer i nasjonalt jordvernmål.

- Hva ser dere som sentrale problemstillinger for arbeidet med jordvern fremover? /Hva er etter deres syn viktige utfordringer som må løses for å sikre videre styrking av jordvernet?
- Er det behov for å justere jordvernmål og tiltak i strategien? (stramme inn regionalt jordvernmål?)
 - o Hva bør endres på/tydeliggjøres/fjernes/legges til?
- Har endringer i klima, energisituasjon og krig i Europa endret syn på og motivasjonen for å arbeide for et sterkere jordvern?
- Hva må til for å nå nasjonal jordvernstrategi på 2000 daa? (Hva er realistisk å få til?)

Avslutning

- Noe mer dere ønsker å legge til?

7.4. Intervjuguide politikere

Datainnhenting til midtveisevaluering av Jordvernstrategi for matfylket Rogaland

Innledning

Innledning om regional jordvernstrategi.

For å sette svarene i kontekst:

- Hvor godt kjenner dere til regional jordvernstrategi?
- Hvor sterkt står jordvern på agendaen i dere arbeid?
- Kort om arbeidsoppgavene deres der bruk av jordvernstrategien er relevant

Hoveddel

Formål med intervjuene er å få innsikt i status på jordvernet og hvordan den regionale jordvernstrategien brukes av kommunene.

- Hva er status på jordvernarbeidet i kommunen du representerer?
 - o omdisponering av jordbruksareal
 - o minimalisere forbruk av ikke fornybare jordressurser

Vise til jordvernmålet og de 5 tiltaksområdene:

- o **Jordvernmål:** Årlig omdisponering av jordbruksareal i Rogaland skal i gjennomsnitt ikke være mer enn 10% (400 dekar) av det nasjonale jordvernmålet.
 - o **Tiltak 1:** Styrke kunnskapsgrunnlaget om jordvern
 - o **Tiltak 2:** Jordvern i planer
 - o **Tiltak 3:** Jordvern og samfunnsmessig viktig infrastruktur
 - o **Tiltak 4:** Krav til landbruksnæringen
 - o **Tiltak 5:** Kompensasjon
-
- Hvilken rolle har dere inntrykk av at *jordvernstrategien* spiller for arbeidet med jordvern?
 - Har dere inntrykk av at *regionalt jordvernmål* bidrar til redusert nedbygging av dyrket jord?
 - Har kommunen vedtatt, jobbet med eller vurdert å fastsette et kommunalt juridisk bindende jordvernmål? (beskriv utfordringer og løsninger). Eventuelt hvorfor ikke?
 - Hvordan bør jordvernmålet formuleres?
Som 10% av det nasjonale målet eller et maks antall dekar? (maks 3000 dekar i 2021 og maks 2000 dekar som nå er foreslått)
 - Har dere inntrykk av at *tiltakene i jordvernstrategien* bidrar til å løse kommunens sentrale problemstillinger knyttet til å styrke og sikre et bedre jordvern?
 - o Hvilke virkemidler har kommunen brukt mest?
 - o Hvilke tiltak er mest brukt innenfor tiltaksområdene?
 - o Hva er årsaken til at disse virkemidlene fungerer?
 - o Hva er årsaken til at noen av virkemidlene ikke er brukt?

- Savner dere noe fra regionalt eller statlig/nasjonalt nivå for å ta enda sterkere grep ift. jordvern i kommunal plan- og landbruksforvaltning. Hva i så fall? (kunnskap, veiledning, oversikt over arealverdier og -reserver, fordeling av jordvernkvoter mellom kommunene, mm)
 - o Regionalt
 - o Statlig/nasjonalt

Fra Jordvernstrategien for matfylket Rogaland: Overskridelse av det årlige jordvernmålet kan i visse tilfeller aksepteres dersom dette kommer som følge av samfunnsmessig helt nødvendig infrastruktur, og infrastruktur-/kollektivtiltak som bygger opp under bedre arealutnytting i byer og tettsteder.

- Hvilke hensyn/barrierer opplever dere at jordvernet støter mot?
- Avveier jordvernstrategien godt nok hensynet til andre samfunnsinteresser? Eller burde strategien justeres med tanke på andre perspektiv/hensyn?
- Hvordan skal vi se kommunens behov for jord til bolig og næring i sammenheng med behovet for å ta dyrka jord til store nasjonale- og regionale prosjekter innen samferdsel og annen infrastruktur? Må kommunens behov vike? Eller samferdsel?

Kommunepolitikere

- Hvordan kan kommunene i større grad ta et regionalt ansvar for jordvern?
- Kan kommunene gjøre noe annerledes framover? Hvilket spillerom finnes?

Veien videre

Innlede med interpellasjoner fra politikerne og foreslåtte endringer i nasjonalt jordvernmål.

- Hva er etter deres syn viktige utfordringer som må løses for å sikre videre styrking av jordvernet?
- Er det behov for å justere jordvernmål og tiltak i strategien?
 - o Hva bør endres på/tydeliggjøres/fjernes/legges til?
- Har endringer i klima, energisituasjon og krig i Europa endret syn på og motivasjonen for å arbeide for et sterkere jordvern?
- Er det realistisk å nå et nasjonalt jordvernmål på 2000 daa?
 - o Er det aktuelt for kommunene å tilbakeføre areal fra sine planer?
 - o Er det realistisk at man slutter å bruke nytt areal på noen områder, for eksempel boligbygging/næringsutvikling?

Avslutning

- Noe mer dere ønsker å legge til?